BA-B.Ed

Question Papers

Semester-3rd

December, 2021

oll No. .....

Total No. of Pages : 4

PC 11511-N

N-2/2111

TEACHING LEARNING PROCESS–I

Common with B.Sc./B.Ed. and B.A./B.Ed.,

Semester—III

ne Allowed : Three Hours] [Maximum Marks : 70

te :— (1) Attempt *two* questions each from Sections A and B carrying 10 marks each.

(2) Section C is compulsory consisting of *ten* short answer type questions carrying 3 marks each.

SECTION—A

"Teaching and Learning are two sides of the same coin". Discuss the statement. 10

Define constructivism. Discuss different strategies to use constructivism in classroom-teaching. 3+7

What is integrated planning ? Discuss its characteristics with examples. 4+6

Discuss taxonomy of objectives given by Bloom for preparing plans for teaching. 10

SECTION—B

What do you mean by teaching styles ? Discuss implications of different teaching styles in classroom teaching. 3+7

6. What is the need for organizing learning environment ? Describe the characteristics of learning environment. 4+6

7. What do you mean by teaching concepts through discovery ? Discuss the characteristics, merits and demerits of this model. 2+3+3+2

8. What is personalize learning ? Discuss its merits and demerits. 4+6

SECTION—C

(Compulsory)

9. Write short notes on the following :

(i) Exposition model

(ii) Any three maxims of teaching

(iii) Any three principles of teaching

(iv) Characteristics of auditory learners

(v) Behaviourism

(vi) Meaning of learning environment

(vii) Disadvantages of flexible planning

(viii) Process of learning

(ix) Cognitivism

(x) Meaning of thematic planning. 10×3=30

(ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ)

ਟ:— (1) ਭਾਗ 'ਓ' ਅਤੇ 'ਅ' ਹਰੇਕ ਵਿੱਚੋਂ **ਦੋ-ਦੋ** ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ। ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ **10** ਅੰਕ ਹਨ।

(2) ਭਾਗ 'ਏ' ਸਾਰਾ ਕਰਨਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ, ਹਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ **3** ਅੰਕ ਹਨ।

ਭਾਗ—ਓ

"ਅਧਿਆਪਨ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣਾ ਇਕੋ ਸਿੱਕੇ ਦੇ ਦੋ ਪਹਿਲੂ ਹਨ", ਬਿਆਨ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰੋ। 10

ਨਿਰਮਾਣਵਾਦ (constructivism) ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰੋ। ਜਮਾਤ-ਅਧਿਆਪਨ ਵਿੱਚ ਨਿਰਮਾਣਵਾਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਲਈ ਵੱਖਰੀਆਂ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰੋ। 3+7

ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਯੋਜਨਾ (integrated planning) ਕੀ ਹੈ ? ਇਸ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਸਹਿਤ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 4+6

ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦੇ ਪਾਠ ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਬਲੂਮ ਦੁਆਰਾ ਵਿਵਹਾਰਿਕ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਟੈਕਸੋਨੋਮੀ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 10

ਭਾਗ—ਅ

ਅਧਿਆਪਨ ਸ਼ੈਲੀ (teaching styles) ਤੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ? ਜਮਾਤ ਅਧਿਆਪਨ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅਧਿਆਪਨ ਸ਼ੈਲੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰੋ। 3+7

ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਣ (learning environment) ਨੂੰ ਸੰਗਠਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ ? ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਦੱਸੋ। 4+6

ਖੋਜ ਦੁਆਰਾ ਸੰਕਲਪਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਤੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ ਅਰਥ ਹੈ ? ਇਸ ਮਾਡਲ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ, ਗੁਣਾਂ ਅਤੇ ਔਗੁਣਾਂ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 2+3+3+2

ਨਿਜੀ ਸਿਖਲਾਈ ਕੀ ਹੈ ? ਇਸਦੇ ਗੁਣਾਂ ਅਤੇ ਔਗੁਣਾਂ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 4+6

ਭਾਗ—ਏ

(ਲਾਜ਼ਮੀ)

੭. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਤੇ ਛੋਟੇ ਨੋਟ ਲਿਖੋ :

(i) ਐਕਸਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਮਾਡਲ

(ii) ਕੋਈ ਵੀ ਤਿੰਨ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦੇ ਸੂਤਰ

(iii) ਕੋਈ ਵੀ ਤਿੰਨ ਅਧਿਆਪਨ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ

(iv) ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ ਸਿਖਿਆਰਥੀ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ

(v) ਵਿਵਹਾਰਵਾਦ

(vi) ਸਿੱਖਣ-ਵਾਤਾਵਰਣ ਦਾ ਅਰਥ

(vii) ਲਚਕਦਾਰ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ

(viii) ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ

(ix) ਗਿਆਨਵਾਦੀਤਾ

(x) ਥੀਮੈਟਿਕ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਦਾ ਅਰਥ। $10 \times 3 = 30$

TCS

Roll No. .....

Total Pages : 4

11512/N

N-2/2111

LIBRARY RESOURCES AND ART IN EDUCATION

Paper–II

Semester–III

Common with B.Sc., B.Ed. & B.A. B.Ed.)

Time Allowed : 1½ Hours] [Maximum Marks : 35

Note : The candidates are required to attempt **one** question each from Sections A and B carrying 10 marks each and the entire Section C consisting of 5 short answer type questions carrying 3 marks each.

SECTION—A

1. What is the meaning of Library ? Describe the objectives of an organized library. 10

Which techniques are used to arrange the books and other reading material in Library ? 10

SECTION—B

What is the significance of Art as a school subject at Secondary level ? 10

List some Cultural festivals and their significance. 10

SECTION—C

Write short notes on the following : 5×3=15

(i) Importance of Library.

(ii) Library Management.

(iii) Cataloguing.

(iv) Art in Education.

(v) Exhibitions.

PUNJABI VERSION

ਨੋਟ : ਭਾਗ A ਅਤੇ B ਹਰੇਕ ਵਿਚੋਂ **ਇਕ-ਇਕ** ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 10 ਅੰਕ ਹਨ। ਭਾਗ C ਸਾਰਾ ਕਰੋ। ਇਸ ਵਿਚ 5 ਸੰਖੇਪ ਉੱਤਰ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਲਾਜਮੀ ਹਨ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 3 ਅੰਕ ਹਨ।

ਭਾਗ—A

1. ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਦਾ ਕੀ ਅਰਥ ਹੈ? ਇੱਕ ਸੰਗਠਿਤ ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ। 10

2. ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਵਿਚ ਪੁਸਤਕਾਂ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਪੜ੍ਹਣ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਤਰਤੀਬ ਦੇਣ ਲਈ ਕਿੰਨ੍ਹਾਂ ਤਕਨੀਕਾਂ ਦਾ ਉਪਯੋਗ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ? 10

ਭਾਗ—B

3. ਸੈਕੰਡਰੀ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਸਕੂਲ ਵਿਸ਼ੇ ਵਜੋਂ ਆਰਟ ਦਾ ਕੀ ਮਹੱਤਵ ਹੈ? 10

4. ਕੁਝ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਤਿਉਹਾਰਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ। 10

ਭਾਗ—C

ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ 'ਤੇ ਸੰਖੇਪ ਨੋਟ ਲਿਖੋ : $5 \times 3 = 15$

(i) ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਦਾ ਮਹੱਤਵ।

(ii) ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਪ੍ਰਬੰਧਨ।

(iii) ਕੈਟਾਲਾਗਿੰਗ।

(iv) ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਆਰਟ।

(v) ਨੁਮਾਇਸ਼ਾਂ।

R

Total Pages : 4

Roll No. .....

12791/N

N–2/2111

EXPERIENTIAL LEARNING–III

Semester–III

(Common with B.Sc., B.Ed. & B.A., B.Ed.)

Time Allowed : 1½ Hours] [Maximum Marks : 35

Note : The candidates are required to attempt **one** question each from Sections A and B carrying 10 marks each and the entire Section C consisting of 5 short answer type questions carrying 3 marks each.

SECTION—A

1. Discuss importance and scope of Experiential learning. 5,5

2. Explain responsibilities of teacher and head masters for Community. 5,5

SECTION—B

3. Discuss Sensitization of students on Global issues with examples. 10

4. Describe Pedagogical practices with the help of suitable examples. 10

SECTION—C

5. Write notes on the following : 5×3=15

(i) Principles of Experiential learning.

(ii) Community engagement.

(iii) Work education.

(iv) Education for life.

(v) Value crisis.

PUNJABI VERSION

ਨੋਟ : ਭਾਗ A ਅਤੇ B ਹਰੇਕ ਵਿਚੋਂ **ਇੱਕ-ਇੱਕ** ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 10 ਅੰਕ ਹਨ। ਭਾਗ C ਸਾਰਾ ਕਰੋ। ਇਸ ਵਿਚ 5 ਸੰਖੇਪ ਉੱਤਰ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਲਾਜਮੀ ਹਨ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 3 ਅੰਕ ਹਨ।

ਭਾਗ—A

1. ਪ੍ਰਯੋਗਾਤਮਿਕ ਸਿਖਿਆ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਅਤੇ ਕਾਰਜ-ਖੇਤਰ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 5,5

2. ਸਮੁਦਾਇ ਲਈ ਅਧਿਆਪਕ ਅਤੇ ਮੁੱਖ-ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀਆਂ ਜਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। 10

ਭਾਗ—B

3. ਵਿਸ਼ਵੀ ਵਿਵਾਦਾਂ 'ਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲਤਾ ਦੀ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਸਹਿਤ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 10

4. ਅਧਿਆਪਕੀ ਕਾਰਜ-ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ ਦੀ, ਢੁਕਵੀਆਂ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। 10

ਭਾਗ—C

ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ 'ਤੇ ਸੰਖੇਪ ਨੋਟ ਲਿਖੋ : $5 \times 3 = 15$

(i) ਪ੍ਰਯੋਗਾਤਮਿਕ ਸਿਖਿਆ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ।

(ii) ਸਮੁਦਾਇ ਵਚਨਬੱਧਤਾ।

(iii) ਵਰਕ ਸਿਖਿਆ।

(iv) ਜੀਵਨ ਲਈ ਸਿਖਿਆ।

(v) ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਸੰਕਟ।

B-2111

(ਸਮੈਸਟਰ ਤੀਜਾ) 12792/NH

ਪੰਜਾਬੀ ਲਾਜ਼ਮੀ

ਾਹਰੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ : 75 ਅੰਕ
ਮਾਂ: ਤਿੰਨ ਘੰਟੇ

ਭਾਗ -ਓ

. ਨਾਵਲ ਦਾ ਵਰਗੀਕਰਨ ਕਰੋ?

ਜਾਂ

ਨਿੱਕੀ ਕਹਾਣੀ ਕੀ ਹੰਦੀ ਹੈ? ਅੰਕ-10

2. 'ਰੋਹੀ-ਬੀਆਬਾਨ' ਨਾਵਲ ਦਾ ਸਾਰ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ।

ਜਾਂ

ਰੋਹੀ-ਬੀਆਬਾਨ' ਨਾਵਲ ਦੇ ਕਲਾ ਪੱਖ ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰੋ। ਅੰਕ-10

ਭਾਗ- ਅ

3. ਕਿਸੇ ਦੋ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦਿਓ-

(ਓ) ਵਿਸ਼ੇਸ ਅਖ਼ਬਾਰੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੀ ਬਣਤਰ ਅਤੇ ਤੱਤਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿਓ।

(ਅ) ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਅਤੇ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰੀ ਖ਼ਬਰ ਦਾ ਵਖਰੇਵਾ ਦਰਸਾਓ।

(ਏ) ਖ਼ਬਰ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਸੈਲੀ ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ ਹੰਦੀ ਹੈ।

(ਸ) ਫੀਚਰ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਲਿਖੋ ? ਇਸ ਨੂੰ ਲਿਖਣ ਦੀਆਂ ਵਿਧੀਆਂ ਅਤੇ ਕਿਸਮਾਂ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ?

ਅੰਕ-5x2=10

4. ਕਿਸੇ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦਿਓ-

(ਓ) ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀਆਂ ਉਪਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਸੰਖੇਪ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿਓ।

(ਅ)ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸਤਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਲਿਖੋ ?

(ਏ) ਕੀ ਗੁਰਮੁਖੀ ਲਿਪੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਜਾਂ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਬਣਾਈ? ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰੋ।

(ਸ) ਗੁਰਮੁਖੀ ਬਾਰੇ ਸੰਖੇਪ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿਓ?

(ਹ) ਖੰਡੀ ਤੇ ਅਖੰਡੀ ਧੰਨੀਆਂ ਕੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ? ਅੰਕ-5x3=15

ਭਾਗ-ਏ

5. ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਸੰਖੇਪ ਉੱਤਰ ਲਿਖੋ।

1 .ਰੋਹੀ - ਬੀਆਬਾਨ' ਨਾਵਲ ਦਾ ਲੇਖਕ ਕੌਣ ਹੈ ?

2. ਰੋਹੀ- ਬੀਆਬਾਨ' ਨਾਵਲ ਦੇ ਪੰਜ ਮਰਦ ਪਾਤਰਾਂ ਦੇ ਨਾ ਲਿਖੋ ?

3. ਗੋਰੇ ਦੇ ਮਾਂ- ਪਿਓ ਦਾ ਨਾਂ ਕੀ ਹੈ ?

4. ਗੋਰੇ ਨੇ ਬੇਰ ਕਿੱਥੋਂ ਚੁਗੇ ?

5. ਜੈਲੀ ਕੌਣ ਸੀ ?

6. ਘੋਅਟੀ ਕੌਣ ਸੀ ?

7. ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਹਿੰਦੀ ਤੇ ਉਰਦੂ ਨਾਲ ਕੀ ਸਬੰਧ ਹੈ ?

8. ਉਪਭਾਸ਼ਾ ਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ?

9. ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀਆ ਉਪ-ਬੋਲੀਆ ਜ਼ਾਂ ਉਪ-ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਲਿਖੋ ?

10. ਜਿਲ੍ਹਾ ਰੋਪੜ ਅਤੇ ਮੋਹਾਲੀ ਵਿੱਚ ਕਿਹੜੀ ਉਪ-ਭਾਸ਼ਾ ਬੋਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ?

11. ਗੁਰਮੁਖੀ ਲਿਪੀ ਦੇ ਹੋਰ ਕਿਹੜੇ-ਕਿਹੜੇ ਨਾਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ ?

12. ਲਿਪੀ ਤੇ ਵਰਨਮਾਲਾ ਵਿੱਚ ਕੀ ਅੰਤਰ ਹੈ ?

13. ਮੁਕਤਾ ਕੀ ਹੈ ?

14. ਲਗਾਖਰ ਕੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ? ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਕਿੰਨੇ ਲਗਾਖਰ ਹਨ ?

15. ਇਸ਼ਤਿਹਾਰੀ ਖ਼ਬਰ ਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ?

ਅੰਕ-15x2=30

TCS

Total Pages : 4

Roll No. .....

12794/NH

B/2111

ਪੰਜਾਬੀ ਲਾਜ਼ਮੀ (ਮੁੱਢਲਾ ਗਿਆਨ)

Semester–III

Time Allowed : 3 Hours] [Maximum Marks : 75

ਨੋਟ: ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਨੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹਨ।

ਭਾਗ-ਓ

1. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ **ਦੋ** ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਦਾ ਸਾਰ ਲਿਖੋ: 2×5=10

(ਓ) ਹੀਰ (ਵਾਰਿਸ ਸ਼ਾਹ)

(ਅ) ਜੰਗ ਨਾਮਾ (ਸ਼ਾਹ ਮੁਹੰਮਦ)

(ਏ) ਗਜ਼ਲ (ਜਗਤਾਰ)

(ਸ) ਗੀਤ (ਸਿਵ ਕੁਮਾਰ ਬਟਾਲਵੀ)

(ਹ) ਅਸੀਂ ਲੜਾਂਗੇ ਸਾਥੀ (ਪਾਸ਼)।

2. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ **ਇਕ** ਕਾਵਿ ਟੁਕੜੇ ਦੀ ਭਾਵ ਅਰਥ ਲਿਖੋ: 5

(ੳ) ਜਾ ਮੈਂ ਸਬਕ ਵਿਸੁਕ ਚ ਪੜਿਆਂ, ਮਸਜਦ ਕੋਛੋਂ ਜੀਉੜਾ ਡਰਿਆ

ਡੇਰੇ ਜਾ ਡਾਕਰ ਦੀ ਵੜਿਆ ਜਿੱਥੇ ਵੱਜਦਾ ਨਾਦ ਹਜ਼ਾਰ

ਇਸ਼ਕ ਦੀ ਨਵੀਉਂ ਨਵੀਂ ਬਹਾਰ।

(ਅ) ਕੂਕੇ ਮਾਰ ਹੀ ਮਾਰ ਕੇ ਪਕੜ ਛਮਕਾਂ, ਪਰੀ ਆਦਮੀ ਤੇ ਕਹਿਰਵਾਨ ਹੋਈ

ਗੰਡੇ ਉੱਠ ਕੇ ਆਖਿਆ 'ਵਾਹ ਸੱਜਣ' ਹੀਰ ਹੱਸ ਕੇ ਤੇ ਮਿਹਰਬਾਨ ਹੋਈ।

(ੲ) ਅਸੀਂ ਲੜਾਂਗੇ

ਕਿ ਲੜਨ ਬਾਝੋਂ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ

ਅਸੀਂ ਲੜਾਂਗੇ

ਕਿ ਹਾਝੇ ਤਕ ਲੜੇ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ

ਅਸੀਂ ਲੜਾਂਗੇ

ਆਪਣੀ ਸਜ਼ਾ ਕਬੂਲਣ ਲਈ

ਲੜ ਕੇ ਮਰ ਚੁੱਕਿਆਂ ਦੀ ਯਾਦ ਜਿੰਦਾ ਰੱਖਣ ਲਈ

ਅਸੀਂ ਲੜਾਂਗੇ ਸਾਥੀ.....

ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ **15** ਸ਼ਬਦ ਸ਼ੁੱਧ ਕਰਕੇ ਲਿਖੋ: 10

ਚਆੜੂ, ਬੂਰਮਾ, ਵਿਦਿਆਲਯ, ਦੁਪੈਹਨ, ਰਾਂਜਾ, ਪਿਯਾਰ, ਦੁੱਦ, ਕੇਹੜਾ, ਖਰਗੌਸ਼, ਭੱਕਣ, ਗਿਯਾਨੀ, ਅਧਿਆਪਕਣ, ਪੰਚੈਤ, ਟਮੱਟਰ, ਜੈਹਰ, ਲਗ-ਪੱਗ, ਪਾਨੀ, ਭਹਾੜ, ਭੈਨ, ਬੰਦਰ।

4. ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪੈਰ੍ਹੇ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਰਾਮ ਚਿੰਨ ਲਗਾਓ ਅਤੇ ਸੁੱਧ ਕਰਕੇ ਲਿਖੋ: 10

ਮੇਰੀ ਭੈਣ ਪਿੰਡ ਵੱਲ ਦੇਖ ਰਹੀ ਸੀ ਸੁਣਾ ਵੀ ਗਾਹਾਂ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਰਵੇ ਬੋਲ ਨਾਲ ਆਖਿਆ ਰਾਣੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਬਈ ਮੇਰੇ ਪੁੱਤਾਂ ਤੇ ਧੀ ਨੂੰ ਮਤੇਈ ਮਾਂ ਦੁੱਖ ਦੇਊਗੀ ਭੈਣ ਨੇ ਹੋਰ ਵੀ ਮਿੱਠੀ ਤੇ ਹੋਰ ਵੀ ਤ੍ਰੀਮਤ ਬਣ ਕੇ ਦਸਿਆ। ਏਸ ਕਰਕੇ ਓਸ ਨੇ ਰਾਜੇ ਤੋਂ ਇਹ ਕਰਾਰ ਮੰਗਿਆ। ਰਾਜੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਚੰਗਾ ਮੈਂ ਕਰਾਰ ਦਿੰਨਾ

5. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ **ਇਕ** ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਪੈਰ੍ਹਾਂ ਰਚਨਾ ਕਰੋ: 10

(ੳ) ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਬਿਜਲਈ ਯੰਤਰ

(ਅ) ਕੰਪਿਊਟਰ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਜੀਵਨ

(ਏ) ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਜੀਵਨ।

ਭਾਗ-ਏ

ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ **ਤਿੰਨ-ਚਾਰ** ਸਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿਓ: $15 \times 2 = 30$

(i) 'ਪੰਜ ਰਾਸੀ' ਦੇ ਕੀ ਭਾਵ ਹਨ?

(ii) 'ਚੋਜ' ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਕੀ ਅਰਥ ਹਨ?

(iii) ਕਾਫੀ ਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ?

(iv) 'ਬੇਦ' ਕਿੰਨੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਿਹੜੇ ਕਿਹੜੇ ਹਨ?

(v) 'ਵੰਝਲੀ' ਕਿਸ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ?

(vi) 'ਯੂਸਫ' ਕੌਣ ਸੀ?

(vii) ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਸਰਦਾਰ ਕੌਣ ਸੀ?

(viii) 'ਸ਼ਾਹ ਮੁਹੰਮਦ ਇਕ ਸਰਕਾਰ ਬਾਝੋਂ' ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਕੌਣ ਸੀ?

(ix) ਸਰਦ ਸਰਦ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ?

(x) ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਕਿਸੇ ਇਕ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਨਾਮ ਦੱਸੋ।

(xi) ਛਿੰਝ ਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ?

(xii) ਢਾਂਡਾ ਕਿਸ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ?

(xiii) 'ਹਲ ਵਾਹੁਣ ਵਾਲੇ' ਕਵਿਤਾ ਕਿਸ ਦੀ ਲਿਖੀ ਹੈ?

(xiv) 'ਛੰਨਾ' ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ?

(xv) 'ਤਾਜ ਮਹੱਲ' ਕਿੱਥੇ ਸਥਿਤ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸ ਨੇ ਬਣਾਇਆ ਹੈ?

No. .....

PC 12795-NH

B-2111
ENGLISH COMMUNICATION SKILLS
Semester—III

e Allowed : Three Hours] [Maximum Marks : 75

UNIT—I

Who does the author consider as great letter writers and why ? (On Letter Writing)

OR

What according to Kalam is 'Flow' ? (Work Brings Solace) 10

What does the author mean by saying that there should be a Bharat brand of English ? (Toasted English)

OR

What is the code of conduct recommended for wives when guests arrive ? (Why I Want A Wife) 10

UNIT—II

Write short answers in about 100 words (any *five*) :

(i) Why does the author think that letter-writing is a lost art ? (On Letter Writing)

(ii) What suggestions does Yunus give to create a more just society for all ? (Towards Creating a Poverty Free World)

(iii) What was von Braun's advice to Kalam ? (Work Brings Solace)

(iv) What are the problems that have to be faced in writing environmental history ?
(Issues in the Writing of Environmental History)

(v) Which areas are covered under the social, economic and cultural rights in the Universal Declaration of Human Rights ?
(Universal Declaration of Human Rights)

(vi) What are the two main bases of criticism of Wikileaks ?
(Wikileaks, Facebook and the End of Descretion)

(vii) Give any two reasons why the author wants a wife ?
(Why I Want A Wife)

5×3=15

Write a letter to your friend inviting him/her for spending the summer vacation with you on a hill station.

OR

Write a letter to the editor of a newspaper discussing the poor condition of sanitation in your neighbourhood and the health hazards arising from it. 10

UNIT—III

Do as Directed (any *twenty*) :

(i) You _____ take an umbrella. It isn't going to rain.
(put in mustn't/need not)

(ii) _____ cross the road here ?
(Use May I or Am I allowed to..)

(iii) I _____ really like to believe You, Matthew.
(Use would/will)

(iv) The computer went wrong but luckily Emma _____ put it right again. (Use could/was/were able to)

(v) The building at the end of the High Street is Barford Hall _____ (build) in 1827. (Use past simple form)

(vi) It is a nice day. _____ (She/be) on the lawn.
(Use may or might with the verb in the bracket)

(vii) We _____ sit by those trees. It looks nicer over there.
(Use could/would)

(viii) There is a parcel outside. The postman _____ (leave) it.
(Use might have/must have/can't have)

(ix) David went to the hospital. A nurse bandaged his arm.
(Write sentence with have something done)

(x) Have you heard about David ? He's _____ (Bull/attack/David)
(Complete the second sentence using present perfect in active or passive form)

(xi) _____ I see the file, please, Mark ? (Use can/have/must)

(xii) Melanie : Bicycles should be used for short journeys. (people)

David : Yes, I agree. (reply using this subject in bracket)

(xiii) I have eaten too much. When I find something new on the menu I just can't resist _____ it. (Try)
(Put in the -ing form)

(xiv) We don't want _____ (give) up all our rights.
(Complete this statement. Put in an active or passive to-infinitive or -ing form)

(xv) David : Does Rita like football ?

Tom : I don't think so. _____ it much.

(Complete the answer using seem and a to-infinitive)

(xvi) I'm afraid I can't afford _____ (spend) too much money.
(Put in a to- infinitive or -ing form)

(xvii) We have tried _____ (phone) the electricity company but they say they can't help.
(Put in the to-infinitive or the -ing form of the verb)

(xviii) Lots of trains used _____ (stop) here, but not many do now.
(Put in a to-infinitive or -ing form. Use the verb in the bracket)

(xix) The railway companies don't allow you _____ (use) saver tickets before 10 o'clock. (Use to infinitive or -ing form)

(xx) After a long time in prison, he isn't sure _____ (do) in the outside world. (Use question word and a to- infinitive)

(xxi) He fell ill. He worked too hard. (As a result of)
(Join the two sentences using the words in the brackets)

(xxii) Some football fans were arrested. They attacked a policeman.
(Join the sentence using a preposition and an -ing form)

(xxiii) We can't understand the poem _____ (difficult)
(Add a sentence with too or enough)

(xxiv) I keep getting this pain in my leg. I think I'd better _____ a doctor.
(Add the missing verb)

(xxv) Nick : Has Rita been invited, do you know ?

Tom : _____

(She/certain/be/there)

(Complete the conversation by using the notes in brackets)
$20 \times 1.5 = 30$

l No. .....

Total No. of Pages : 2

PC 12806-NH

B/2111
ANALYSIS—I
Semester—III

e Allowed : 3 Hours] [Maximum Marks : 40

e :— The candidates are required to attempt *two* questions each from Sections A and B. Section C will be compulsory.

SECTION—A

Using Cauchy's convergence criterion prove that the sequence

$x_n = 1 - \frac{1}{2} + \frac{1}{3} - \frac{1}{4} + \ldots\ldots \frac{(-1)^{n-1}}{n}$ is convergent. 6

Prove that every monotonically increasing sequence which is bounded above converges to its least upper bound. 6

(i) Test the convergence of the series whose nth term is $5^{-n-(-1)^n}$. 3

(ii) Show that the series $\sum_{n=1}^{\infty} \frac{\sin nx}{n^p}, p>1$ is uniformly convergent for real values of x. 3

Test for convergence, absolute convergence and conditional convergence of the series :

$$\frac{1}{1.2} - \frac{1}{3.4} + \frac{1}{5.6} - \frac{1}{7.8} + \ldots\ldots$$ 6

SECTION—B

Show with the help of an example that every bounded function need not be Riemann integrable. 6

Is every Riemann integrable function monotonic ? Give proper explanation in support of your answer. 6

[P.T.O.

Show that beta function $\int_0^1 x^{m-1}(1-x)^{n-1}\,dx$ converges if and only if $m > 0$ and $n > 0$. 6

(i) Examine the existence of the improper integral $\int_2^\infty \frac{2x^2}{x^4-1}dx$ and evaluate if exist. 3

(ii) Show that $\int_0^1 \left(\frac{1}{1+x} - e^{-x}\right)\frac{dx}{x}$ is convergent. 3

SECTION—C

(i) Find the limit superior and limit inferior of sequence $\left\langle 1+\frac{(-1)^n}{n}\right\rangle$.

(ii) Discuss whether the sequence $\left\langle \frac{2^n}{n!}\right\rangle$ is monotone, bounded and convergent.

(iii) Let $P = \{0, 1, 2, 4\}$ be a partition of the interval $[0,4]$. Let $f(x) = x^2$. Find norm P, U(P,f), L(P,f).

(iv) Give an example of Riemann integrable function defined on $[0,2]$ and having discontinuity only at 1 and 2.

(v) State and prove necessary condition for convergence of an infinite series.

(vi) Find the radius and interval of convergence of infinite series $\sum_{n=1}^{\infty} \frac{2^n x^n}{n!}$.

(vii) Show that $\int_a^\infty \sin x^2 dx$ is convergent.

(viii) Prove that $\int_a^\infty \frac{dx}{x^n}$, $a > 0$ converges if and only if $n > 1$.

$8 \times 2 = 16$

Roll No. .....

Total No. of Pages : 4

PC 12802-NH

B-2111

HISTORY OF INDIA 1707–1950

Semester—III

Time Allowed : Three Hours] [Maximum Marks : 75

Note :— The candidates are required to attempt *two* questions each from Sections A and B. Section C will be compulsory.

SECTION—A

1. Discuss the factors responsible for the downfall of the Mughal Empire. 12

2. Give an account of the battle of Buxer. 12

3. What were the causes of the uprising of 1857 ? 12

4. Discuss the achievements of Singh Sabha movement in the Social and Educational sphere. 12

SECTION—B

5. What do you know about the rural indebtedness under the British rule in India ? 12

6. Discuss the causes of the failure of the Ghadar Party movement. 12

7. Describe the nature and impact of Quit India movement. 12

8. What do you know about the main features of the Indian Constitution ? 12

SECTION—C

(A) Short answer type questions :

(i) Who was Shaukat Jung ?

(ii) Cornwallis Code.

(iii) Rani of Jhansi.

(iv) Two aims of the Singh Sabha.

(v) Surindra Nath Benerjee.

(vi) Madan Lal Dhingra.

(vii) Swaraj Party.

(viii) Two fundamental rights in Indian Constitution.

$8 \times 2 = 16$

(B) Map questions :

Show the places of British India in 1818 on the map of India with explanatory note.

OR

Show the important centres of the Revolt of 1857 on the map of India with explanatory note. $7+4=11$

For Blind Candidates in lieu of Map :

(i) The Second Bengal Revolution.

(ii) Social reform of William Bentinck.

(iii) Mahalwari Settlement.

(iv) Chauri Chaura incident. $5\frac{1}{2} \times 2 = 11$

(ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ)

ਨੋਟ :— ਪ੍ਰੀਖਿਆਰਥੀ ਭਾਗ ਓ ਅਤੇ ਅ ਹਰੇਕ ਵਿੱਚੋਂ **ਦੋ-ਦੋ** ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਅਤੇ ਭਾਗ ੲ ਸਾਰਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ।

ਭਾਗ—ਓ

ਮੁਗਲ ਸਾਮਰਾਜ ਦੇ ਪਤਨ ਵੱਲ ਲੈ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਹਲਾਤਾਂ ਉਪਰ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 12

ਬਕਸਰ ਦੀ ਲੜਾਈ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਦਿਉ। 12

1857 ਈ. ਦੇ ਵਿਦਰੋਹ ਦੇ ਕੀ ਕਾਰਨ ਸਨ ? 12

ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਅੰਦੋਲਨ ਦੀਆਂ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਵਿਦਿਅਕ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਉਪਰ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 12

ਭਾਗ—ਅ

ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਅੰਗਰੇਜਾਂ ਅਧੀਨ ਪੇਂਡੂ ਰਿਣਗ੍ਰਸਤਤਾ ਬਾਰੇ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ? 12

ਗਦਰ ਪਾਰਟੀ ਅੰਦੋਲਨ ਦੇ ਅਸਫਲ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 12

ਭਾਰਤ ਛੱਡੋ ਅੰਦੋਲਨ ਦੇ ਸਵਰੂਪ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਉਪਰ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 12

ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਮੁੱਖ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ? 12

ਭਾਗ—ੲ

(ਓ) ਛੋਟੇ ਉੱਤਰਾਂ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ :

(i) ਸ਼ੌਕਤ ਜੰਗ ਕੌਣ ਸੀ ?

(ii) ਕਾਰਨਵਾਲਿਸ ਕੋਡ।

(iii) ਝਾਂਸੀ ਦੀ ਰਾਣੀ।

(iv) ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਦੇ ਦੋ ਉਦੇਸ਼।

(v) ਸੁਰਿੰਦਰ ਨਾਥ ਬੈਨਰਜੀ।

(vi) ਮਦਨ ਲਾਲ ਢੀਂਗਰਾ।

(vii) ਸਵਰਾਜ ਪਾਰਟੀ।

(viii) ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਦੋ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ। 8×2=16

(ਅ) ਨਕਸ਼ਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ :

ਭਾਰਤ ਦੇ ਨਕਸ਼ੇ ਉਪਰ 1818 ਈ. ਦਾ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਭਾਰਤ ਦਿਖਾਉ ਅਤੇ ਵਿਆਖਿਆ ਲਈ ਨੋਟ ਦਿਉ।

ਜਾਂ

ਭਾਰਤ ਦੇ ਨਕਸ਼ੇ ਉਪਰ 1857 ਈ. ਦੇ ਵਿਦਰੋਹ ਦੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕੇਂਦਰ ਦਿਖਾਉ ਅਤੇ ਵਿਆਖਿਆ ਲਈ ਨੋਟ ਦਿਉ। 7+4=11

ਅੰਨ੍ਹੇਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਨਕਸ਼ੇ ਦੇ ਬਦਲੇ ਵਿੱਚ :

(i) ਬੰਗਾਲ ਦੀ ਦੂਜੀ ਕ੍ਰਾਂਤੀ।

(ii) ਵਿਲੀਅਮ ਬੈਂਟਿੰਗ ਦੇ ਸਮਾਜਿਕ ਸੁਧਾਰ।

(iii) ਮਹਲਵਾੜੀ ਵਿਵਸਥਾ।

(iv) ਚੌਰੀ-ਚੌਰਾ ਘਟਨਾ। 5½×2=11

ll No. .....

Total No. of Pages : 3

PC 12803-NH

B-2111

MACRO ECONOMICS AND PUBLIC FINANCE

Semester- III

e Allowed : Three Hours] [Maximum Marks : 75

te :- The candidates are required to attempt any *two* questions each from Sections A and B and the entire Section C. The candidates are required to give answer of each short answer type question in about 100 words.

SECTION—A

Describe the Keynesian model of determination of Income and Employment in detail. 12

How the flexibility of wage rate, interest rate and prices maintains equilibrium in labour market, product market and money market ? Discuss classical views in detail. 12

Distinguish between static and dynamic multiplier. Also explain the relationship between Marginal Propensity to Consume and Multiplier in detail. 12

Explain the various factors effecting Investment decision. 12

SECTION—B

Explain the scope and importance of Public Finance. 12

Describe the principles of Public Expenditure. 12

Discuss the characteristics of good tax system. 12

Explain various types of public debt in detail. 12

SECTION—C

Short Answer Type Questions :—

(i) What do you mean by Macro Economics ?

(ii) Define Consumption Function.

(iii) Describe Average Propensity to Consume (APC).

(iv) Differentiate Real and Financial Investment.

(v) Briefly describe the effects of public expenditure on distribution.

(vi) Distinguish between Incidence and Impact of taxation.

(vii) What is the difference between Direct and Indirect tax ?

(viii) Explain the role of Public Debt in brief.

(ix) Briefly describe the main objectives of deficit financing.

9×3=27

(ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ)

ਪਰੀਖਿਆਰਥੀ ਭਾਗ ਓ ਅਤੇ ਅ ਹਰੇਕ ਵਿੱਚੋਂ **ਦੋ-ਦੋ** ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦੇਣ ਅਤੇ ਭਾਗ ਏ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦਿਓ। ਹਰੇਕ ਛੋਟੇ ਕਿਸਮ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ ਲਗਭਗ 100 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿਓ।

ਭਾਗ—ਓ

ਆਮਦਨ ਅਤੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੇ ਨਿਰਧਾਰਨ ਦੇ ਕੇਨਜੀਅਨ ਮਾਡਲ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਵਰਨਣ ਕਰੋ। 12

ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਦੀ ਦਰ, ਵਿਆਜ ਦੀ ਦਰ ਅਤੇ ਕੀਮਤਾਂ ਦੀ ਲਚਕਤਾ ਕਿਵੇਂ ਕਿਰਤ ਬਾਜ਼ਾਰ, ਵਸਤੂ ਬਾਜ਼ਾਰ ਅਤੇ ਮੁਦਰਾ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਸੰਤੁਲਨ ਬਣਾਈ ਰੱਖਦੀ ਹੈ ? ਕਲਾਸੀਕਲ ਅਰਥਸ਼ਾਸਤਰੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 12

ਸਥਿਰ ਅਤੇ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਗੁਣਾਂਕ ਦੇ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਦੱਸੋ। ਉਪਭੋਗ ਦੀ ਸੀਮਾਂਤ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਅਤੇ ਗੁਣਾਂਕ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਬੰਧਾਂ ਦੀ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। 12

ਨਿਵੇਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। 12

ਭਾਗ—ਅ

ਸਰਵਜਨਿਕ ਵਿੱਤ ਦੀ ਵਿਸ਼ਾ-ਖੇਤਰ ਅਤੇ ਮਹੱਤਤਾ ਬਾਰੇ ਦੱਸੋ। 12

ਸਰਵਜਨਿਕ ਖਰਚਿਆਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰੋ। 12

ਚੰਗੀ ਟੈਕਸ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 12

ਵਿਭਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਸਰਵਜਨਿਕ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਦੀ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। 12

ਭਾਗ—ਏ

ਛੋਟੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ :

(i) ਸਮਸ਼ਟੀ ਅਰਥਸ਼ਾਸਤਰ ਤੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ?

(ii) ਉਪਭੋਗ ਫਲਨ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰੋ।

(iii) ਔਸਤ ਉਪਭੋਗ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ (APC) ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰੋ।

(iv) ਅਸਲ ਅਤੇ ਵਿੱਤੀ ਨਿਵੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰੋ।

(v) ਸਰਵਜਨਿਕ ਖਰਚਿਆਂ ਦਾ ਵੰਡ ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਵਰਨਣ ਕਰੋ।

(vi) ਟੈਕਸਾਂ ਦੇ ਭਾਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਕਰੋ।

(vii) ਸਿੱਧੇ ਅਤੇ ਅਸਿੱਧੇ ਕਰ ਵਿੱਚ ਕੀ ਅੰਤਰ ਹੈ ?

(viii) ਸਰਵਜਨਿਕ ਰਿਣ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਦੀ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।

(ix) ਘਾਟੇ ਦੀ ਵਿਤ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਵਰਨਣ ਕਰੋ।

9×3=27

oll No. .....

Total No. of Pages : 4

PC 12804-NH

B-2111

INDIAN POLITY, BPOLBP—2301

Semester—III

me Allowed : Three Hours] [Maximum Marks : 70

ote :— The candidates are required to attempt *two* questions each from Sections A and B. Section C will be compulsory.

SECTION—A

Write down the note on making of Indian Constitution.

Discuss the basic features of Indian Constitution.

Discuss the Emerging Trends of Indian Federalism.

Discuss Fundamental Rights. 2×10½=21

SECTION—B

Discuss the composition and powers of Lok Sabha.

Analyse the changing role of President of India.

Discuss the Powers and Position of Prime Minister of India.

Write a note on Judicial Review. 2×10½=21

SECTION—C

(i) Preamble.

(ii) Meaning of "We the People".

(iii) Republic.

(iv) Nature of Indian Federalism.

(v) Centre State Relation—Discuss.

(vi) Article 19.

(vii) Article 356.

(viii) Judicial Activism

(ix) Role of Prime Minister.

(x) Election Procedure of President.

(xi) Composition of Rajya Sabha.

(xii) Composition of Supreme Court.

(xiii) Article 45.

(xiv) Article 50. 14×2=28

(ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ)

ਟ:— ਪ੍ਰੀਖਿਆਰਥੀ ਭਾਗ ਓ ਅਤੇ ਅ ਹਰੇਕ ਵਿੱਚੋਂ **ਦੋ-ਦੋ** ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਅਤੇ ਭਾਗ ਏ ਸਾਰਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ।

ਭਾਗ—ਓ

ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਬਨਾਵਟ ਉਪਰ ਨੋਟ ਲਿਖੋ।

ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਮੌਲਿਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਉਪਰ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।

ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀਆਂ ਉਭਰਦੀਆਂ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀਆਂ ਉਪਰ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।

ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਉਪਰ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। $2\times10\frac{1}{2}=21$

ਭਾਗ—ਅ

ਲੋਕ ਸਭਾ ਦੀ ਬਣਤਰ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰੋ।

ਭਾਰਤੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਬਦਲਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰੋ।

ਭਾਰਤੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰੋ।

ਨਿਆਂ ਪੁਨਰ ਨਿਰੀਖਣ ਉਪਰ ਨੋਟ ਲਿਖੋ। $2\times10\frac{1}{2}=21$

ਭਾਗ—ਏ

(i) ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ।

(ii) "ਅਸੀਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਲੋਕ" ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ?

(iii) ਗਣਤੰਤਰ।

(iv) ਭਾਰਤੀ ਸੰਘਵਾਦ ਦਾ ਸਰੂਪ।

(v) ਕੇਂਦਰ-ਰਾਜ ਸੰਬੰਧ ਕੀ ਹਨ ?

(vi) ਅਨੁਛੇਦ 19

(vii) ਅਨੁਛੇਦ 356

(viii) ਨਿਆਂਇਕ ਕ੍ਰਿਆਸ਼ੀਲਤਾ।

[P.T.O.

(x) ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ।

(x) ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਚੋਣ ਵਿਧੀ

(xi) ਰਾਜ ਸਭਾ ਦੀ ਬਣਤਰ।

(xii) ਸਰਵਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਬਣਤਰ।

(xiii) ਅਨੁਛੇਦ 45

(xiv) ਅਨੁਛੇਦ 50

$14 \times 2 = 28$

l No. .....

Total No. of Pages : 3

PC 12796-NH

B-2111
ENGLISH LITERATURE ELECTIVE
ENGLISH LITERATURE FROM CHAUCER TO THE EIGHTEENTH CENTURY
Semester—III

e Allowed : 3 Hours] [Maximum Marks : 75

UNIT—I

Write short notes of about **250** words on any *two* :

(a) Structure of Drama

(b) Stage Directions

(c) Drama and Theatre

(d) Soliloquy. 5×2=10

(a) What are the main characteristics of Metaphysical Poetry ?

OR

Write a note on Renaissance and Reformation in English Literature. 7

(b) Attempt short notes on any *two* :

(i) Pardoner's Tale

(ii) Pamela

(iii) Dr. Faustus

(iv) The Rape of the Lock. 3×2=6

[P.T.O.

UNIT—II

III. (a) Discuss in detail Shakespeare's presentation of the character of Caesar in "Julius Caesar".

OR

What reason does Brutus give to justify killing Caesar ? 7

(b) Attempt *one* passage with reference to the context :

He [Caesar] was my friend, faithful, and just to me;
But Brutus says, he was ambitious,
And Brutus is an honourable man.
He [Caesar] hath brought many captives home to Rome.
Whose ransoms did the general coffers fill.
Did this in Caesar seem ambitious ?
When that the poor have cried, Caesar hath wept.
Ambition should be made of sterner stuff,
Yet Brutus says, he was ambitious;
And Brutus is an honourable man.

OR

Who is in the press that calls on me ?
I hear a tongue shriller than all the music
Cry Caesar. Speak; Caesar is turned to hear.
SOOTHSAYER
Beware the ideas of March. 4

IV. (a) Can "She Stoops to Conquer" be regarded as a comedy of manners ?

OR

Describe the character-sketch of Tony Lumpkin in "She Stoops to Conquer". 7

(b) Attempt ***one*** passage with reference to the context :

I have lived, indeed, in the world, madam; but I have kept little company. I have been but an observer upon life, madam, while others were enjoying it.

OR

He's a very singular character, I assure you. Among women of reputation and virtue he is the modestest man alive; but his acquaintance give him a very different character among creatures of another stamp; you understand me. 4

UNIT—III

Answer each question in about **30** words :

(1) Write a short note on satire as used in She Stoops to Conquer.

(2) What is the structure of the play "She Stoops to Conquer" ?

(3) How is She Stoops to Conquer a comedy of manners ?

(4) Comment on the title of the play "She Stoops to Conquer".

(5) Why has Brutus been called 'the noblest Roman of them all' ?

(6) Why did Calpurnia beg Caesar not to go to the Capitol ?

(7) What are Flavius and Murellus angry about at the beginning of the play ?

(8) How does Cassius die ?

(9) Define Interludes.

(10) Define Renaissance.

(11) Who were the four wheels of the Rise of Novel ?

(12) Define Drama.

(13) Pathos.

(14) Aside.

(15) Comic Relief. 15×2=30

rCS

Roll No. ..... Total Pages : 5

12793/NH

B/2111

ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ (ਚੋਣਵਾਂ)

Semester–III

Time Allowed : 3 Hours] [Maximum Marks : 75

ਨੋਟ: ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਨੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹਨ।

ਭਾਗ-ਓ

1. ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ **ਇੱਕ** ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਸਾਰ ਲਿਖੋ: 10

(ਓ) ਗੰਢਾਂ (ਬੁੱਲੇ ਸ਼ਾਹ)

(ਅ) ਦੋਹੜੇ (ਹਾਸ਼ਮ)

(ਏ) ਕਾਮਰੂਪ (ਅਹਿਮਦ ਯਾਰ)

[P. T. O.

ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ **ਇੱਕ** ਕਾਵਿ ਟੁਕੜੇ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸਹਿਤ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ: 5

(ਓ) ਉਹ ਦਿਲਾਂ ਦਾ ਮਾਲਿਕ ਮੋਲਾ, ਨਰਮ ਕਰੇ ਜੋਂ ਲੋੜੇ।
ਨਾ ਰੱਬ ਐਡ ਗੁਨਾਹ ਕਰਾਵੇ, ਨਾ ਬੁੱਤ ਭੰਨੇ ਤੋੜੇ।

(ਅ) ਸੁੰਭ ਨਿਸੰਭ ਅਲਾਵਿਆ, ਵਡ ਜੋਧੀਂ ਸੰਘੁਰ ਵਾਏ॥
ਰੋਹ ਦਿਖਾਈ ਦਿਤੀਆਂ, ਵਰਿਆਮੀ ਤੁਰੇ ਨਚਾਏ॥
ਘੁਰੇ ਦਮਾਮੇ ਦੋ ਹਰੇ, ਜਮ ਬਾਹਣ ਜਿਉਂ ਅਰੜਾਏ
ਦੇ ਉ ਦਾਨੋ ਲੁੱਝਣ ਆਏ॥

(ਏ) ਦੁਰੇ ਯਤੀਮ ਸਦਫ ਵਿਚ ਆਇਆ,
ਸੁਣੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਿਲਾਂ ਦੀ।
ਫਿਰੀ ਬਹਾਰ ਸ਼ਗੁਫੇ ਵਾਲੀ,
ਹੋਈ ਉਮੈਦ ਗੁਲਾਂ ਦੀ।
ਸੇਜ ਮਲੂਕ ਹੋਈ ਅਬਰੇਸ਼ਮ,
ਆਹੀ ਸਖ਼ਤ ਸੂਲਾਂ ਦੀ।
ਹਾਸ਼ਮ ਦੇਖ ਹੋਈ ਗੁਲ ਲਾਲਾ,
ਹੋਗੁ ਬਹਾਰ ਫੁਲਾਂ ਦੀ॥

ਭਾਗ-ਅ

3. ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ **ਇੱਕ** ਕਹਾਣੀ ਦਾ ਸਾਰ ਜਾਂ ਵਿਸ਼ਾ ਵਸਤੂ ਲਿਖੋ: 10

(ੳ) ਓਪਰੀ ਧਰਤੀ

(ਅ) ਜਿੱਥੋਂ ਸੂਰਜ ਉੱਗਦਾ ਹੈ

(ੲ) ਸਤਾਈ ਮੀਲ।

4. ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸੰਕਲਪਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ **ਦੋ** ਉੱਪਰ ਵਿਸਥਾਰ ਪੂਰਵਕ ਨੋਟ ਲਿਖੋ: 2×5=10

(ੳ) ਅਨੁਕਰਨ

(ਅ) ਯਥਾਰਥਵਾਦ

(ੲ) ਪ੍ਰਤੀਕ

(ਸ) ਸ਼ੈਲੀ।

5. ਵਾਰ ਕਾਵਿ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇਸ ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਤੇ ਨੋਟ ਲਿਖੋ।

ਜਾਂ

ਵਾਰ ਕਾਵਿ ਦੇ ਨਿਕਾਸ ਤੇ ਵਿਕਾਸ ਤੇ ਨੋਟ ਲਿਖੋ। 10

ਭਾਗ-ਏ

ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ ਉੱਤਰ ਦਿਓ: $15 \times 2 = 30$

(i) ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਕੋਈ ਦੋ ਰਚਨਾਵਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਲਿਖੋ।

(ii) ਵਾਰਿਸ ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਹੀਰ ਕਿਸ ਛੰਦ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਹੈ?

(iii) 'ਹੀਰ-ਰਾਂਝੇ' ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਬਣਾ ਕੇ ਕਿੱਸਾ ਲਿਖਣ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਦੋ ਕਵੀਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਲਿਖੋ।

(iv) ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਕੀ ਨਾਮ ਸੀ?

(v) 'ਅਠਵਾਰਾ' ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ?

(vi) ਸ਼ਾਹ ਮੁਹੰਮਦ ਦੇ ਜੰਗਨਾਮੇ ਵਿਚ ਕਵੀ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਕਿਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਹੈ?

(vii) 'ਕਥਾ ਸੰਸਾਰ' ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਮੋਹਨ ਭੰਡਾਰੀ ਦੀ ਕਿਹੜੀ ਕਹਾਣੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ?

(viii) ਕਿਰਪਾਲ ਰਜ਼ਾਕ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਕਿਸ ਰਚਨਾ ਤੇ ਭਾਰਤੀ ਸਾਹਿਤ ਅਕੈਡਮੀ ਦਾ ਐਵਾਰਡ ਮਿਲਿਆ?

(ix) ਅਮਨਪਾਲ ਦੇ ਕਿਸੇ ਇਕ ਕਹਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਦਾ ਨਾਮ ਲਿਖੋ।

(x) 'ਇਕ ਬਾਲ ਹੁਸ਼ੈਨ ਮੋਵਿਆ ਨਹੀਂ' ਦੀ ਕੇਂਦਰੀ ਸਮੱਸਿਆ ਕੀ ਹੈ?

(xi) 'ਮਿੱਥ' ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਿਓ।

(xii) 'ਬਿੰਬ' ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ?

(xiii) ਵਿਰੇਚਨ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਕਿਸੇ ਇਕ ਵਿਦਵਾਨ ਦਾ ਨਾਮ ਲਿਖੋ।

(xiv) ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਕਿਸੇ ਦੋ ਵਾਰ-ਕਵੀਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਲਿਖੋ।

(xv) ਪੰਜਾਬੀ ਦੀਆਂ ਕਿਸੇ ਦੋ ਵਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਲਿਖੋ।

oll No. .....

Total Pages : 5

12807/NH

B/2111

LINEAR PROGRAMMING

Paper–I

Semester–III

ime Allowed : 3 Hours] [Maximum Marks : 40

ote : The candidates are required to attempt **two** questions each from Sections A and B carrying 6 marks each and the entire Section C consisting of 8 short answer type questions carrying 2 marks each.

SECTION—A

A company makes two kinds of Leather belts. Belt A is a high quality belt and belt B is of lower

quality. The respective profits are ₹4 and ₹3 per belt. Each belt of type A requires twice as much as a belt of type B, if all belts were of type B, the company could make 1000 belts per day. The supply of leather is sufficient for only 800 belts per day (Both A and B combined). Belt A requires a fancy buckle and only 400 buckles per day are available. There are only 700 buckles a day available for belt B. Determine the optimal product mix using graphical method. 6

Solve the LPP maximize $z = 107x_1 - x_1 + 2x_3$ subject to the constraints : 6

$14x_1 + x_2 - 6x_3 + 3x_4 = 7,\ 16x_1 + x_2 + 2x_3 \leq 5,$

$3x_1 - x_2 - x_3 \leq 0\ ;\ x_1, x_2, x_3, x_4 \geq 0.$

Solve the LPP maximize $z = 22x_1 + 30x_2 + 25x_3$ subject to constraints : 6

$2x_1 + 2x_2 \leq 100,\ 2x_1 + x_2 + x_3 \leq 100,\ x_1 + 2x_2 + 2x_3 \leq 100;\ x_1, x_2, x_3 \geq 0.$

Solve the LPP using big M method :

Maximize $z = 6x_1 + 4x_2$ subject to constraints :

$2x_1 + 3x_2 \leq 30$, $3x_1 + 2x_2 \leq 24$, $x_1 + x_2 \geq 3\ x_1$,

$x_2, \geq 0$.

SECTION—B

What is transportation problem? Explain, how transportation problem can be considered as an L.P.P. 6

Find the starting solution in the following transportation problem by Vogel's approximation method. Also obtain the optimum solution : 6

	D_1	D_2	D_3	D_4	Supply
S_1	6	1	9	3	70
S_2	11	5	2	8	55
S_3	10	12	4	7	90
Demand	85	35	50	45	

SECTION—C

Answer the following questions : 8×2=16

(i) Give application of Linear programming problem.

(ii) Write short note on Degeneracy in linear programming.

(iii) Explain the terms Decision variable.

(iv) Define Improved basic feasible solution and Optimum basic feasible solution.

(v) Define the transportation problem.

(vi) Write down the steps of Least cost method to find the initial basic feasible solution.

(vii) Give the Mathematical formulation of Assignment problem.

(viii) What is Feasible region? Is it necessary that it should always be a convex set?

Give the mathematical formulation of assignment problem. Give two applications of assignment problem. Explain a method of solving the assignment problem. 6

Solve the following assignment problem using Hungarian method. The matrix entries are processing times in hour : 6

Operations

	O_1	O_2	O_3	O_4	O_5
J_1	65	40	90	80	90
J_2	60	35	100	85	85
J_3	60	38	105	90	95
J_4	70	45	120	90	100
J_5	65	40	105	87	90

o. .....

Total No. of Pages : 4

PC 12810-NH

B-2111
PHYSICAL EDUCATION (Theory)
Semester- III

llowed : Three Hours] [Maximum Marks : 60

. The question paper has ***four*** units : I, II, III and IV. ***First*** question is compulsory and will have **10** short answer type questions. It will carry **20** marks i.e., **2** marks each question. Four questions are to be attempted from Units I, II, III and IV selecting ***one*** question from each unit and they will carry **10** marks each.

ll questions are compulsory.

a) Definition of Play.

b) Define surplus energy theory.

c) Emotional Development.

d) Write difference of vital capacity between men and women.

e) Write any two definitions of Yoga.

f) Importance of Play.

g) Pituitary gland.

h) Gynaecological difference.

i) Official in Kabbadi.

j) Ratio of the time of Puraka, Kumbhaka, and Rechaka during practice of Pranayama. 10×2=20

UNIT—I

Explain the Recapitulation theory of play.

OR

Define age and sex difference and write down its types in detail.

10×1=10

UNIT—II

Describe the types and importance of Yoga.

OR

Write a brief note on Pranayama and its importance in our life.

10×1=10

UNIT—III

Explain the Endocrine system and describe its location and functions in human body.

OR

Elaborate the excretory system with structure. 10×1=10

UNIT—IV

Write a brief note on asanas and explain the technique, benefits of Halasna.

OR

Explain the General Rules and Regulations of Kabaddi and describe the History, layout, Officials and Major Tournaments of Kabaddi.

10×1=10

(ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ)

ਪ੍ਰਸ਼ਨ I ਦੇ ਸਾਰੇ ਛੋਟੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹਨ, ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 10 ਅੰਕ ਹਨ। ਯੂਨਿਟ I, II, III ਅਤੇ IV ਹਰੇਕ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ **ਇੱਕ-ਇੱਕ** ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ, ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 10 ਅੰਕ ਹਨ।

ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹਨ :

(ੳ) ਖੇਡ (Play) ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ।

(ਅ) ਵਾਧੂ ਊਰਜਾ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।

(ੲ) ਭਾਵਾਤਮਿਕ ਵਿਕਾਸ।

(ਸ) ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਵਿਚਾਲੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ (Vital) ਸਮਰੱਥਾ ਦੇ ਫ਼ਰਕ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰੋ।

(ਹ) ਯੋਗ ਦੀਆਂ ਕੋਈ ਦੋ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਿਓ।

(ਕ) ਪਲੇਅ ਦਾ ਮਹੱਤਵ।

(ਖ) ਦਿਮਾਗ ਹੇਠਲੀ ਇੱਕ ਗ੍ਰੰਥੀ (Pituitary gland)

(ਗ) ਨਾਰੀ ਰੋਗ ਵਿਗਿਆਨਕ ਫ਼ਰਕ (Gynaecological difference)

(ਘ) ਕਬੱਡੀ ਵਿੱਚ ਅਧਿਕਾਰੀ।

(ਙ) ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਸਮੇਂ Puraka, Kumbhaka ਅਤੇ Rechaka ਦੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਅਨੁਪਾਤ। $10\times2=20$

ਯੂਨਿਟ—I

Play ਦੀ ਸੰਖੇਪ ਦੁਹਰਾਈ (Recapitulation) ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।

ਜਾਂ

ਆਯੂ ਅਤੇ ਲਿੰਗ ਫ਼ਰਕ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਿਓ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਵਰਨਣ ਕਰੋ। $10\times1=10$

ਯੂਨਿਟ—II

ਯੋਗ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਅਤੇ ਮਹੱਤਵ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰੋ।

ਜਾਂ

ਪਰਾਣਾਯਾਮ ਉੱਤੇ ਸੰਖੇਪ ਨੋਟ ਲਿਖੋ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਇਸਦੇ ਮਹੱਤਵ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰੋ। 10×1=10

ਯੂਨਿਟ—III

ਗਦੂਨ ਪ੍ਰਣਾਲੀ (Endocrine system) ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। ਮਾਨਵੀ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੇ ਟਿਕਾਣੇ ਅਤੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰੋ।

ਜਾਂ

7. ਢਾਂਚੇ ਸਮੇਤ ਨਿਕਾਸ ਪ੍ਰਣਾਲੀ (Excretory system) ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰੋ।

10×1=10

ਯੂਨਿਟ—IV

8. ਆਸਣਾਂ ਉੱਤੇ ਸੰਖੇਪ ਨੋਟ ਲਿਖੋ ਅਤੇ Halasna ਦੀ ਤਕਨੀਕ ਅਤੇ ਫਾਇਦਿਆਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।

ਜਾਂ

9. ਕਬੱਡੀ ਦੇ ਆਮ ਨਿਯਮਾਂ-ਵਿਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ ਅਤੇ ਕਬੱਡੀ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ, ਖਾਕੇ, ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਮੁੱਖ ਟੂਰਨਾਮੈਂਟਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰੋ। 10×1=10

Roll No. .....

Total Pages : 6

12813/NH

B/2111

MUSIC VOCAL (THEORY)

Semester–III

Time Allowed : 3 Hours] [Maximum Marks : 38

Note : The candidates are required to attempt **two** questions each from Sections A and B carrying 6 marks each and the entire Section C consisting of 7 short answer type questions carrying 2 marks each.

SECTION—A

1. Write in detail the origin and development of Khayal Gayan Shailiee. 6

[P. T. O.

2. Define and explain :

(a) Apnyas.

(b) Ansh.

3. Write down the contribution of Ustad Faiyaz Khan to Indian Classical Music. 6

4. Write down the definition, concept and importance of Taan. 6

SECTION—B

5. Write in detail about the Folk Music of Punjab. 6

6. Write down the contribution of Shri Guru Arjan Dev Ji to Gurmat Sangeet. 6

7. Write down the description of Raga Bhairav and its notation of fast Khayal. 6

8. Write down the description of Deepchandi Taal and its Ekgun and Dugun laykari. 6

SECTION—C

9. Answer the following in brief : $7 \times 2 = 14$

(i) What do you mean by Nyas?

(ii) What do you mean by Alap?

(iii) How many Vibhag's are there in Deepchandi Taal?

(iv) How many chapters have Sangeet Ratnakar ?

(v) Write down the Vadi swaar of Raga Malkauns.

(vi) How many Matras have Jhap taal ?

(vii) Write down the Jaati of Raga Bhairav.

PUNJABI VERSION

ਨੋਟ : ਭਾਗ A ਅਤੇ B ਹਰੇਕ ਵਿਚੋਂ ਦੋ-ਦੋ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 6 ਅੰਕ ਹਨ। ਭਾਗ C ਸਾਰਾ ਕਰੋ। ਇਸ ਵਿਚ 7 ਸੰਖੇਪ ਉੱਤਰ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਲਾਜਮੀ ਹਨ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 2 ਅੰਕ ਹਨ।

ਭਾਗ—A

1. ਖ਼ਿਆਲ ਗਾਇਨ ਸ਼ੈਲੀ ਦੀ ਉੱਤਪਤੀ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ। 6

2. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰੋ ਅਤੇ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ:

   (a) ਅਪਨਿਆਸ

   (b) ਅੰਸ਼। 6

3. ਭਾਰਤੀ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਸੰਗੀਤ ਵਿੱਚ ਉਸਤਾਦ ਫੈਯਾਜ਼ ਖਾਨ ਦੇ ਯੋਗਦਾਨ ਨੂੰ ਲਿਖੋ। 6

4. ਤਾਨ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ, ਸੰਕਲਪ ਅਤੇ ਮਹੱਤਵ ਲਿਖੋ। 6

ਭਾਗ—B

5. ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ ਸੰਗੀਤ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਲਿਖੋ। 6

6. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ ਯੋਗਦਾਨ ਲਿਖੋ। 6

7. ਰਾਗ ਭੈਰਵ ਦਾ ਵਰਣਨ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਦਰੁਤ ਖਿਆਲ ਨੂੰ ਲਿਪੀਬੱਧ ਕਰੋ। 6

8. ਦੀਪਚੰਦੀ ਤਾਲ ਦਾ ਠੇਕਾ ਲਿਖ ਕੇ ਇਸਦੀ ਇਕਗੁਨ ਅਤੇ ਦੋਗੁਣ ਲੈਅਕਾਰੀ ਨੂੰ ਤਾਲਬੱਧ ਕਰੋ। 6

ਭਾਗ—C

9. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ 'ਤੇ ਸੰਖੇਪ ਨੋਟ ਲਿਖੋ : 7×2=14

(i) ਨਿਆਸ ਤੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ?

(ii) ਅਲਾਪ ਤੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ?

(iii) ਦੀਪਚੰਦੀ ਤਾਲ ਵਿੱਚ ਕਿੰਨੇ ਵਿਭਾਗ ਹਨ?

[P. T. O.

(iv) ਸੰਗੀਤ ਰਤਨਾਕਰ ਦੇ ਕਿੰਨੇ ਅਧਿਆਏ ਹਨ?

(v) ਰਾਗ ਮਾਲਕੌਂਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸਵਰ ਲਿਖੋ।

(vi) ਝੱਪਤਾਲ ਦੀਆਂ ਕਿੰਨੀਆਂ ਮਾਤਰਾਵਾਂ ਹਨ?

(vii) ਰਾਗ ਭੈਰਵ ਦੀ ਜਾਤੀ ਲਿਖੋ।

Roll No. .....

Total No. of Pages : 3

PC 12805-NH

B-2111
RESOURCES AND ENVIRONMENT
Semester—III

Time Allowed : Three Hours] [Maximum Marks : 45

Note :— The candidates are required to attempt *two* questions each from Sections A and B. Section C will be compulsory. Candidates are allowed to use outline stencil maps of the world/continents/countries. Credit will be given for suitable maps and diagrams.

SECTION—A

"Resources are means of attaining given ends". Explain it. 7½

Classify the Resources and discuss in detail about the Renewable and Non-renewable Resources. 7½

Discuss in detail about the exploitation of natural resources in the modern world. 7½

Classify the environment and discuss in detail about each type. 7½

SECTION—B

What are the geographical conditions required for the Hydro-electricity generation ? Give an account of the development of Hydro-electric power in the world. 7½

What is forestry ? Discuss in detail about the benefits of forests. 7½

What is meant by density of population ? Discuss the density and distribution of population in the world. 7½

Ackerman has divided The World into Population Resource Regions. Explain each Region in detail. 7½

SECTION—C

Write short notes on the following questions :

(i) Optimum population.

(ii) 'Possibilism in Man-Environment Interrelation'.

(iii) What is meant by Bio-diversity ?

(iv) Taiga Forests.

(v) Types of Iron ore. 5×3=15

(ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ)

ਨੋਟ:— ਪ੍ਰੀਖਿਆਰਥੀ ਭਾਗ ਓ ਅਤੇ ਅ ਹਰੇਕ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ **ਦੋ-ਦੋ** ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਨ, ਭਾਗ ਏ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਨੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ। ਪ੍ਰੀਖਿਆਰਥੀ ਸੰਸਾਰ/ਮਹਾਂਦੀਪਾਂ/ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ Outline Stencil Maps ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਨਕਸ਼ੇ ਅਤੇ ਚਿੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਭਾਗ—ਓ

1. ਸੋਮੇ ਮਾਨਵ ਦੇ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਦਾ ਸਾਧਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ? ਵਰਨਣ ਕਰੋ। 7½

2. ਸੋਮਿਆਂ ਦਾ ਵਰਗੀਕਰਨ ਕਰੋ। ਨਵਿਆਉਣਯੋਗ ਅਤੇ ਨਾ-ਨਵਿਆਉਣਯੋਗ ਸੋਮਿਆਂ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰਪੂਰਵਕ ਵਰਣਨ ਕਰੋ। 7½

ਅਜੋਕੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਕੁਦਰਤੀ ਸੋਮਿਆਂ ਦੀ ਹੋ ਰਹੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰਪੂਰਵਕ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 7½

ਵਾਤਾਵਰਨ ਦਾ ਵਰਗੀਕਰਨ ਕਰੋ। ਹਰ ਇੱਕ ਕਿਸਮ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰਪੂਰਵਕ ਵਰਨਣ ਕਰੋ। 7½

ਭਾਗ—ਅ

ਪਣ-ਬਿਜਲੀ ਉਤਪਾਦਨ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਭੂਗੋਲਿਕ ਹਾਲਤਾਂ ਬਾਰੇ ਬਿਆਨ ਕਰੋ। ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਪਣ-ਬਿਜਲੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰੋ। 7½

ਜੰਗਲ ਵਿਗਿਆਨ ਕੀ ਹੈ ? ਜੰਗਲਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਲਾਭਾਂ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰਪੂਰਵਕ ਵਰਨਣ ਕਰੋ। 7½

ਜਨਸੰਖਿਆ ਦੀ ਘਣਤਾ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ? ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਜਨਸੰਖਿਆ ਦੇ ਘਣਤਵ ਅਤੇ ਵਿਤਰਣ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰੋ। 7½

ਐਕਰਮੈਨ ਨੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਵਸੋਂ-ਸੋਮਿਆਂ ਦੇ ਖੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਹੈ ? ਹਰ ਇੱਕ ਖੰਡ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰੋ। 7½

ਭਾਗ—ਏ

ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਤੇ ਸੰਖੇਪ ਨੋਟ ਲਿਖੋ :

(i) ਅਨੁਕੂਲਤਮ ਵਸੋਂ।

(ii) ਮਾਨਵ-ਵਾਤਾਵਰਨ ਦੇ ਆਪਸੀ ਸੰਬੰਧਾਂ ਵਿੱਚ 'ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਦ'।

(iii) ਜੈਵ-ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ?

(iv) ਟੈਗਾ ਦੇ ਜੰਗਲ।

(v) ਕੱਚੇ ਲੋਹੇ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ। 5×3=15

Roll No. .....

Total No. of Pages : 3

PC 12812-NH

B-2111

C PROGRAMMING & DATA STRUCTURE–BAP–201

Semester- III

Time Allowed : Three Hours] [Maximum Marks : 45

Note :- The Candidates are required to attempt *two* questions each from Sections A & B. Section C will be compulsory.

SECTION—A

What is if-else statement ? Write a program to find greatest among two numbers.

Explain all operators available in C language.

What is recurssion ? Write a program to find factorial of number using recurssion.

Explain storage classes. 9×2=18

SECTION—B

What is row major order and column major order ?

What is stack ? Write an algorithm to perform push operation.

Explain binary search.

Explain selection sort. 9×2=18

SECTION—C

9. (i) What is C-Character set ?

(ii) How many bytes int takes ?

(iii) Write difference between 'a' and "a".

(iv) What is post increment ?

(v) What is big O notation ?

(vi) What is queue ? 1.5×6=9

(ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ)

ਨੋਟ: ਪਰੀਖਿਆਰਥੀ ਭਾਗ ਓ ਅਤੇ ਅ ਹਰੇਕ ਵਿੱਚੋਂ **ਦੋ-ਦੋ** ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਨ, ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 9 ਅੰਕ ਹਨ। ਭਾਗ ਏ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹਨ, ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ 1½ ਅੰਕ ਹੈ।

ਭਾਗ—ਓ

1. if-else ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਕੀ ਹੈ ? ਦੋ ਅੰਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸੱਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਦਾ ਪਤਾ ਲਾਉਣ ਲਈ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਲਿਖੋ।
2. C ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਉਪਲੱਭਦ ਸਾਰੇ ਓਪਰੇਟਰਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।
3. Recursion ਕੀ ਹੈ ? ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਨੰਬਰ ਦਾ ਫੈਕਟੋਰੀਅਲ ਪਤਾ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਲਿਖੋ।
4. ਸਟੋਰੇਜ ਕਲਾਸਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। 9×2=18

ਭਾਗ—ਅ

5. ਰੋਅ ਮੇਜਰ ਆਰਡਰ ਅਤੇ ਕਾਲਮ ਮੇਜਰ ਆਰਡਰ ਕੀ ਹੈ ?
6. ਸਟੈਕ ਕੀ ਹੈ ? ਪੁਸ਼ ਓਪਰੇਸ਼ਨ ਕਰਨ ਲਈ ਐਲਗੋਰਿਦਮ ਲਿਖੋ।
7. Binary search ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।
8. Selection sort ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। 9×2=18

ਭਾਗ—ਏ

ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਤੇ ਸੰਖੇਪ ਨੋਟ ਲਿਖੋ :

(i) C-Character ਸੈੱਟ ਕੀ ਹੈ ?

(ii) int ਕਿੰਨੇ bytes ਲੈਂਦੀ ਹੈ।

(iii) 'a' ਅਤੇ "a" ਵਿੱਚ ਫ਼ਰਕ ਦੱਸੋ।

(iv) Post increment ਕੀ ਹੈ ?

(v) ਵੱਡਾ O notation ਕੀ ਹੈ ?

(vi) Queue ਕੀ ਹੈ ? $1.5 \times 6 = 9$

Roll No. .....

Total Pages : 5

12808/NH

B/2111

MECHANICS

Paper–III

Semester–III

Time Allowed : 3 Hours] [Maximum Marks : 40

Note : The candidates are required to attempt **two** questions each from Sections A and B carrying 6 marks each and the entire Section C consisting of 8 short answer type questions carrying 2 marks each.

SECTION—A

1. Two forces acting at a point are such that if the direction of one is reversed, the direction of the

resultant is turned through a Right angle. Prove that the forces must be equal in magnitude. 6

2. P is a point in the plane of the triangle ABC and I is its incentre. Show that the resultant of the forces represented by : 6

$\overrightarrow{PA}.\sin A, \overrightarrow{PB}\sin B$ and $\overrightarrow{PC}.\sin C$ is :

$$4\overrightarrow{PI}\cos\frac{A}{2}\cos\frac{B}{2}\cos\frac{C}{2}.$$

3. A heavy uniform rod of length '2a' rests partly within and partly without a fixed smooth horizontal bowl of radius r; the rim of bowl is horizontal and one point of the rod is contact with the rim. If θ be the inclination of the rod to the horizon, show that $2r \cos 2\theta = a \cos\theta$. 6

4. Forces of magnitude P, 2P and 3P act along the sides BC, CA, AB of an equilateral triangle ABC. Find their resultant in magnitude, direction and line of action. 6

SECTION—B

5. A particle moving with S.H.M. of period 12 seconds, travels 10 cm from the position of rest in 2 seconds. Find the amplitude, the maximum velocity and the velocity at the end of 2 seconds. 6

6. A particle is projected with velocity $2\sqrt{ag}$ so that it just clears two walls of equal heights 'a' which are at a distance $2a$ from each other. Show that the latus-rectum of the path is $2a$ and that the time of passing between the walls is $2\sqrt{\frac{a}{g}}$. 6

7. A particle is projected upwards with velocity $2\sqrt{g_0 h}$, where g_0 is the acceleration due to gravity on the surface of Earth. Show that if the variation of gravity with height is taken into consideration, then the particle will reach a height H given by $\frac{1}{h} = \frac{1}{H} = \frac{1}{R}$, R being the radius of the Earth.

8. A body is projected up a smooth inclined plane of length 20 metres and inclination 30° with a velocity just sufficient for it to reach the top. Divide the whole length into three parts, so that each part is covered in the same time. 6

SECTION—C

9. Answer the following questions briefly : 8×2=16

(i) State Newton's second law of motion and explain with two examples.

(ii) Define the terms Deformable Body, Rigid Body, Acceleration.

(iii) Explain the Polygon law of forces.

(iv) State Varignon's theorem.

(v) Define the terms uniform velocity and uniform acceleration.

(vi) Explain the Periodic Motion and example. Is Simple Harmonic motion periodic?

(vii) What are Projectiles? Explain with example.

(viii) Explain the Simple Harmonic motion with example.

TCS

Roll No. .....

Total Pages : 6

7947/NNH

A–2/2111

ENVIRONMENTAL AND ROAD SAFETY AWARENESS QUALIFYING

Time Allowed : 3 Hours] [Maximum Marks : 60

Note : The candidates are required to attempt **two** questions each from Sections A and B carrying 9 marks each and the entire Section C consisting of 12 short answer type questions carrying 2 marks each.

SECTION—A

1. Define Environmental studies. Discuss its scope and importance. 9

2. Define Energy resources. Give its classification. Discuss use of alternate Energy resources. 9

3. Write a detailed note on Soil Pollution. 9

4. Explain the following : 9

(a) Nuclear hazards and Human Health Risks.

(b) Causes of Environmental Pollution.

SECTION—B

5. Explain the following : 9

(a) Environmental Protection Act for Water.

(b) Role of Individual in prevention of Pollution.

6. Discuss the following : 9

(a) Sanitation and Health.

(b) CNG vehicles in Delhi.

7. Describe impact of Stables burning on Health and Environment. Give alternate use of stubble. 9

8. Discuss the following : 9

(a) Traffic offences and Penalties.

(b) Role of First aid in Road safety.

SECTION—C

9. Write short notes on the following : 12×2=24

(i) Population growth.

(ii) Forest conservation.

(iii) Global warming.

(iv) Climate change.

(v) Silent valley.

(vi) Chipko movement.

(vii) Human health.

(viii) Droughts.

(ix) Renewable resources.

(x) Biodiversity.

(xi) Land resources.

(xii) Deforestation.

[P. T. O.

PUNJABI VERSION

ਨੋਟ : ਭਾਗ A ਅਤੇ B ਹਰੇਕ ਵਿਚੋਂ ਦੋ-ਦੋ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 9 ਅੰਕ ਹਨ। ਭਾਗ C ਸਾਰਾ ਕਰੋ। ਇਸ ਵਿਚ 12 ਸੰਖੇਪ ਉੱਤਰ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਲਾਜਮੀ ਹਨ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 2 ਅੰਕ ਹਨ।

ਭਾਗ—A

1. ਵਾਤਾਵਰਣ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਿਓ। ਇਸ ਦੇ ਸਕੋਪ ਅਤੇ ਮਹੱਤਤਾ ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 9

2. ਊਰਜਾ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਿਓ। ਇਸ ਦਾ ਵਰਗੀਕਰਣ ਕਰੋ। ਵਿਕਲਪਿਕ ਊਰਜਾ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 9

3. ਮਿੱਟੀ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਤੇ ਇਕ ਨੋਟ ਲਿਖੋ। 9

4. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ:

(a) ਪ੍ਰਮਾਣੂ ਖਤਰੇ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਸਿਹਤ ਦਾ ਖਤਰਾ।

(b) ਵਾਤਾਵਰਣਿਕ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਦੇ ਕਾਰਨ। 9

ਭਾਗ—B

5. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ: 9

(a) ਪਾਣੀ ਲਈ ਵਾਤਾਵਰਣ ਸੁਰੱਖਿਆ ਐਕਟ।

(b) ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਤੋਂ ਬਚਾਅ ਲਈ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ।

6. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ: 9

(a) ਸਫ਼ਾਈ ਅਤੇ ਸਿਹਤ।

(b) ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ CNG ਵਾਹਨ।

7. ਪਰਾਲੀ ਸਾੜਨ ਦਾ ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਦੱਸੋ। ਪਰਾਲੀ ਦੇ ਵਿਕਲਪਿਕ ਵਰਤੋਂ ਬਾਰੇ ਦੱਸੋ। 9

8. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ: 9

(a) ਟ੍ਰੈਫ਼ਿਕ ਜ਼ੁਰਮ ਅਤੇ ਜ਼ੁਰਮਾਨੇ।

(b) ਸੜਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਮੁਢਲੀ ਡਾਕਟਰੀ ਸਹਾਇਤਾ।

ਭਾਗ—C

9. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ 'ਤੇ ਸੰਖੇਪ ਨੋਟ ਲਿਖੋ : $12 \times 2 = 24$

(i) ਆਬਾਦੀ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ।

(ii) ਜੰਗਲਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ।

(iii) ਗਲੋਬਲ ਵਾਰਮਿੰਗ।

(iv) ਮੌਸਮੀ ਤਬਦੀਲੀ।

(v) ਚੁੱਪ ਘਾਟੀ।

(vi) ਚਿਪਕੋ ਅੰਦੋਲਨ।

(vii) ਮਨੁੱਖੀ ਸਿਹਤ।

(viii) ਸੁੱਕਾ।

(ix) ਨਵਿਆਉਣਯੋਗ ਸਰੋਤ।

(x) ਜੈਵ ਵਿਭਿੰਨਤਾ।

(xi) ਜਮੀਨੀ ਸਰੋਤ।

(xii) ਜੰਗਲਾਂ ਦੀ ਕਟਾਈ।